

violència i els ultratges, que un estat de guerra. La violència i l'agressió, encara que vinguin de mans autoritzades per administrar la justícia, no deixen de ser violència i agressió, per molt acolorides que estiguin amb el nom, les pretensions o les formes de la llei; d'on es desprèn que l'objectiu final és protegir i indemnitzar l'innocent amb una aplicació imparcial de la llei damunt tots aquells que hi són subjectes. Sempre que no s'actua amb *bona fide*, es declara la guerra als que en pateixen les conseqüències, als quals, mancats d'un guiatge terrenal, no resta més que l'únic remei en aquests casos: l'apel·lació al Cel.

§ 21. La prevenció d'aquest estat de guerra (on no hi ha altre recurs que acudir al Cel, i que pot sorgir de la menor discrepància, no havent-hi autoritat per decidir entre els contendents) és una raó cabdal perquè els homes s'agrupin en societat i abandonin l'estat de natura. On hi hagi un poder i una autoritat terrenals dels quals es pugui obtenir reparació mitjançant recurs, la continuïtat de l'estat de guerra hi restarà exclosa i serà aquell poder qui resoldrà la controvèrsia. Si hi hagués hagut algun tribunal d'aquesta mena, alguna jurisdicció superior a la Terra per determinar el dret entre Jeftè i els ammonites, no haurien arribat mai a un estat de guerra; però sabem que ell es veié obligat a apel·lar al Cel. «Que Jahvè, ell que és jutge», diu Jeftè, «judiqui entre israelites i ammonites» (Jt 11,27), i tot seguit, refiant-se d'aquest recurs, prossegueix i mena el seu exèrcit a la batalla. Per tant, en aquestes controvèrsies, plantejada la qüestió «qui serà el jutge?», no es vol pas dir qui resoldrà la controvèrsia; tothom sap què és el que Jeftè ens diu aquí: que «Jahvè, ell que és jutge», serà qui judicarà. Quan no hi ha un jutge terrenal, cal apel·lar a la Divina Providència. La pregunta, doncs, no pot pas significar «qui judicarà?». Si un altre home s'ha posat en estat de guerra amb mi, cal que jo faci com feu Jeftè, recórrer al Cel? Sobre això, només jo mateix puc ser jutge en la meua consciència, i n'hauré de respondre, el gran dia, davant del jutge suprem de tots els homes.

Entre 222 i 223 d'Antena

Capítol V De la propietat

§ 26. Déu, que ha donat el món a tots els homes en comú els ha donat també la raó per a fer-ne ús de la manera més profitosa i convenient per a la vida. La Terra, i tot el que hi ha dins, fou donada als homes per a manteniment propi i comoditat. Tots els fruits que la Terra naturalment produeix i totes les bèsties que nodreix pertanyen a la humanitat en comú, ja que són producte de la mà espontània de la natura; i ningú no té, en principi, cap domini privat, excloent de la resta de la humanitat, sobre cap d'ells, perquè aquest és el seu estat natural. Això no obstant, com que els fruits i les bèsties han estat atorgats als homes perquè en facin ús, hi ha d'haver necessàriament un mitjà per a apropiari-se'n, d'una manera o d'una altra, qualsevol home en particular, mentre li puguin ésser d'utilitat o puguin aportar-li algun benefici. El fruit o el cérvol que nodreix l'indi salvatge, el qual no coneix vedes i és encara arrendatari en comú, li pertany i és part d'ell mateix, i cap altre home no hi pot tenir cap dret, sempre que li pugui fer profit per al seu manteniment.

[Fonament del dret a la propietat]

§ 27. Si bé la Terra i totes les criatures inferiors són comunes a tots els homes, en canvi cada home és propietari de la seva persona, i ningú fora d'ell mateix no hi tindrà cap dret. El treball del seu cos i de les seves mans són, per dir-ho així, propietat seva. Aleshores, en sostreure, amb el seu treball, qualsevol cosa de

l'estat en què la natura l'havia deixada, combina aquella cosa amb quelcom que li pertany i fa que esdevingui, en conseqüència, propietat seva. El fet d'haver-la sostreta de l'estat natural i haver-hi aportat el seu esforç exclou els altres homes del dret a posseir-la. Com que el treball és propietat inqüestionable del treballador, cap altre home sinó ell no podrà tenir cap dret sobre aquelles coses a les quals ha dedicat el seu treball, sempre que en quedin suficients i de la mateixa qualitat per a la resta de la comunitat. [...]

§ 31. Potser se m'objectarà que, si el fet de collir les glans o qualssevol altres fruits de la Terra ja ens hi dona un dret, aleshores qualsevol podrà acaparar-ne tants com vulgui; a la qual cosa respondré que no és pas així. La mateixa llei natural, alhora que ens atorga la propietat, ens hi posa uns límits. Déu «ens proveeix de tot amb abundància» (1 Timoteu 6,17), diu la veu de la raó, confirmada per la inspiració. Amb quin fi, però, ens en proveeix? Doncs perquè en fruïm. En la mesura en què algú pot fer ús, en benefici propi, dels béns terrenals abans no es deteriorin, li és permès de constituir-se'n en propietari mitjançant el seu treball. Fora d'això, tanmateix, la resta ja no li pertoca i continua essent dels altres. Déu no creà res perquè l'home ho fes malbé o ho destruís. Per això, considerant l'abundància de provisions i els pocs consumidors que hi hagué a la Terra durant molt de temps, i l'escassa porció d'aquelles provisions que la destresa d'un sol home podia abastar i acaparar en perjudici d'altres, sobretot si es mantenia dins els límits raonables d'allò que era suficient per al seu consum, ben poques ocasions de querella i de discussió podien sorgir, establerta així la propietat.

[Dret a posseir terra i els seus límits]

§ 32. Però com que la base principal de la propietat no són pas els fruits de la Terra ni les bèsties que hi habiten, sinó la Terra mateix-

xa, atès que conté i empara totes les altres coses, em sembla evident que n'adquireix la propietat de la mateixa manera. Tanta terra com l'home llauri, sembri, adobi o cultivi, i de la qual utilitzi el producte, serà de la seva propietat. Amb el seu treball l'encercla i l'afilla, per dir-ho així, de les terres comunals. I no invalidarem aquest dret tot dient que tothom hi està igualment intitulat, i que per tant no pot adjudicar-se ni encerclar res sense el consentiment de tots els altres membres de la comunitat, és a dir, de tot el gènere humà. Déu, en donar el món a tots els homes per igual, els ordenà també que treballessin, i la penúria de la seva condició així ho requeria. Déu i la seva raó els manaren que dominessin la Terra, és a dir, que la milloressin per tal de beneficiar-se'n, i d'aquesta manera hi aportessin quelcom de propi: el treball. Aquell qui, obeint aquest precepte diví, dominava, llaurava i sembrava qualsevol part de la Terra, en conseqüència hi annexava una propietat seva, la qual ningú més no tenia dret a reclamar ni li podia prendre sense ultratjar-lo.

§ 33. I aquesta apropiació de parcel·les de terra per milloorar-les no causava cap mena de perjudici als altres homes, ja que en restava suficient i de prou qualitat, fins i tot més de la que podrien aprofitar aquells que encara no posseïen res. Així és que, en realitat, adjudicant-se'n una part un no se'n deixava mai menys del compte per als altres; i aquell qui deixa el suficient perquè un altre se'n pugui servir, és com si no agafés res. Ningú no pot considerar-se ultratjat pel fet que un altre home begui aigua, per molta que sigui la quantitat, si li'n resta un riu sencer per calmar-li la set. I el cas de la terra i el de l'aigua són perfectament idèntics, perquè d'ambdues coses n'hi ha a bastament.

§ 34. Déu ha donat el món a tots els homes en comú; però, atès que els l'ha donat per a profit seu, i les principals necessitats de la vida les pot satisfer la Terra mateixa, ja podem suposar que no volia pas que romangués comunal i incultivada per sempre. Ens l'ha donada perquè en facin ús els industriosos i els racionals (i n'adquireixin el dret amb el treball), i no pas perquè sigui sotme-

sa al caprici o a la cobdícia dels bel·licosos i els agressius. Aquell a qui deixen, perquè en tregui profit, tant com ja ha estat pres, no té cap dret a protestar ni a ingerir-se en allò que ja ha estat millorat amb el treball d'un altre. Si així ho fa, no hi ha dubte que desitja beneficiar-se de l'esforç d'altri, cosa a la qual no té cap dret, en comptes de treballar el terreny que Déu li ha donat en comú amb altres, i del qual queda tanta extensió com la que ja té propietari, i més i tot de la que el seu enginy seria capaç d'abastar i d'utilitzar. [...]

§ 42. Només cal que seguim el rastre dels diferents processos que segueixen els productes bàsics abans no arribem a fer-ne ús, i veurem fins a quin punt la seva vàlua és resultat de la indústria humana. El pa, el vi i la roba són coses d'ús quotidià i molt dilatades, i, això no obstant, el nostre pa, la nostra beguda i els nostres vestits haurien de ser les glans, i l'aigua i les fulles o les pells si el treball no ens proveís d'aquelles comoditats tan superiors en utilitat. Tota superioritat del pa damunt les glans, del vi damunt l'aigua i de la roba o la seda damunt les fulles, les pells o la molsa, és deguda per complet al treball i a l'enginy. Les unes són les coses que la naturalesa ens subministra per si sola; les altres, les provisions que ens preparem amb el nostre esforç i el nostre enginy, i tot aquell qui calculi la mesura en què el valor d'aquestes supera el d'aquelles veurà com el treball confereix a les coses de què gaudim en aquest món, de bon tros, la major part del seu valor, i que la part que hi té la terra que produeix els materials és tan insignificant que fins i tot, entre nosaltres, la terra que resta completament en mans de la natura, sense cap mena de millorament mitjançant pastura, sembla ni plantació, és anomenada, com certament li escau, erma; el profit que en puguem treure és poc menys que nul. Això ens demostra fins a quin punt cal preferir un gran nombre de gent a una gran extensió de dominis, i que l'augment de les terres i la seva utilització adient és l'obra mestra d'un govern; i aquell monarca que sigui tan assenyat i tan diví que garanteixi, mitjançant l'establiment d'unes lleis de llibertat,

la protecció i el foment de l'honesta indústria dels homes contra l'opressió del poder i l'estretor de partits, esdevindrà ràpidament massa dur per als seus veïns. Però, dit això de passada, convé ara tornar a l'assumpte que ens ocupa.

§ 43. Un acre de terra que aquí produeix vint *bushels** de blat i un altre que, a Amèrica, amb el mateix conreu, produiria igual quantitat, són, sens dubte, d'idèntic valor natural i intrínsec. En canvi, el benefici que la humanitat rep de l'un, en un any, té un valor de cinc lliures, mentre que el de l'altre potser no arribaria a un penic; si tot el profit que en treu un indi hagués d'ésser avaluat i venut aquí, puc dir amb certesa que no arribaria a una mil·lèsima part d'aquell. És, doncs, el treball allò que atorga a la terra la major part de la seva vàlua, i sense ell no valdria gairebé res; és al treball que devem la majoria dels productes útils de la terra. Tot el valor de més que té la palla, el segó o el pa de la farina d'aquell acre respecte al producte d'un altre acre de terra, igualment bona però incultivada, és totalment resultat del treball. I no n'hi ha prou d'incloure el treball del llaurador, l'esforç del segador i del batedor, i la suor del forner, en el pa que mengem: les tasques d'aquells qui domesticaren els bous, extraguieren i afaiçonaren el ferro i les pedres, tallaren i armaren la fusta de què són fets l'arada, el molí, el forn o molts altres utensilis, els quals són molt nombrosos, requerits per a aquest gra, d'ençà que és sembrat fins que és convertit en pa, cal també afegir-les al compte del treball i acceptar que en són el resultat. La natura i la terra subministren només uns materials que, per si sols, manquen gairebé de valor. Fora sorprenent el catàleg de totes les coses que la indústria aporta i utilitza per cada pa abans no ens arriba a les mans, si poguéssim seguir-ne el rastre; el ferro, la fusta, la pell, l'escorça, els taulons, la pedra, els maons, el carbó, la calç, la roba, els tints, la pega, el quitrà, els pals, les cordes i tots els materials esmerçats en el vaixell que transporta qualsevol dels productes que fan ser-

*[1 *bushel* = 0,036 m³].

vir els obrers en qualsevol estadi de la feina, serien gairebé impossibles d'inventariar, o si més no la llista fora excessivament llarga.

§ 44. Tot això posa en evidència que, si bé les coses de la natura foren atorgades en comú, no era sinó en l'home (amo de si mateix, propietari de la seva persona i dels actes i el treball que se'n desprenen) en qui descansaven els principals fonaments de la propietat; i allò que constituïa la part més important del que dedicava al sosteniment i al benestar del seu propi ésser, quan els descobriments i les arts anaren millorant les condicions de vida, havia d'esdevenir sens dubte propietat seva i deixar de pertànyer als altres en comú.

[El dret a acumular i l'ús del diner]

§ 45. Així, en un principi, el treball conferia el dret a la propietat a tothom qui desitgés d'esmerçar-lo damunt qualsevol porció d'allò que era comú, ja que en restava —i en resta encara— una mesura molt superior a la que la humanitat pot fer servir. La majoria dels homes, al començament, s'acomentaven a recórrer, per a les seves necessitats, a allò que la natura els oferia espontàniament; però més endavant, en alguns indrets del món (allí on l'ús del diner augmentà la població i les provisions) la terra començà d'escàssejar i, per tant, d'adquirir un cert valor, i les diverses comunitats establiren els límits dels diferents territoris, i, amb lleis interiors, regularen les propietats dels individus que hi vivien; i així, mitjançant pactes i avinençes, assentaren la propietat que el treball i la indústria havien iniciat, i, en totes les aliances que establiren, els diversos estats i regnes refusaren, ja fos explícitament o tàcitament, qualsevol dret sobre la terra pertanyent als altres, i renunciaren, de comú acord, a les seves pretensions al dret natural comú que originàriament posseïen respecte a aquells països. I així establiren entre ells, per assentiment positiu, una propietat damunt distintes porcions i parcel·les de la Terra.

Això no obstant, hi ha per descobrir grans territoris (els habitants dels quals no s'han afegit encara a la resta del gènere humà en el conveni per a l'ús del diner comú) que romanen incultivats i, com que n'és molt més gran l'extensió que no pas l'ús que en pot fer la gent que hi habita, són encara comunals; mentre que això difícilment pot passar en aquells sectors de la humanitat que s'han avingut a l'ús del diner.

§ 46. La major part de les coses realment essencials per a la vida de l'home, aquelles que la necessitat de subsistir feu cercar als primers pobladors del món, com fan avui dia els americans, són generalment coses de curta durada. Tant és així que, si no es consumeixen per l'ús, es passen i es podreixen per si soles. L'or, la plata i els diamants són coses a les quals el caprici o els convenis, més que no pas la utilitat o la necessitat de sobreviure, han atribuït un valor. Ara bé, de tots aquells béns que la natura havia proveït en comú, tothom tenia dret (com ja s'ha dit) a posseir-ne tants com pogués fer servir i a atribuir-se la propietat de tot allò que pogués modificar amb el seu treball. Eren seves totes aquelles coses a què podia fer extensiva la seva indústria, tot alterant-ne l'estat en què la natura les havia disposades. Aquell qui collia cent *bushels* de glans o de pomes, hi adquiria, en conseqüència, una propietat: ja eren seus tan bon punt els collia. No més li calia tenir cura d'utilitzar-los abans no es fessin malbé; altrament, n'hauria pres més del que li tocava i hauria robat als altres. I és certament ben estúpid, i alhora deshonest, d'aplegar més del que un pot fer servir. Però si en donava una part a algú altre per tal que no es deteriorés a les seves mans, això també era fer-ne ús. I si bescanviava prunes, que se li haurien podrit al cap d'una setmana, per nous, que es conservarien per menjar-ne tot un any, no cometia tampoc cap delictes; sempre que res no se li fes malbé inútilment a les mans, no malversava la provisió comuna ni destruïa cap porció del patrimoni dels altres. Així mateix, si donava ous a canvi d'un tros de metall que l'atreïa pel color, o canviava les seves ovelles per petxines, o la llana per una pedra

resplendent o per un diamant i ho conservava tota la vida, no violava en absolut els drets dels altres i podia acumular tantes coses durables d'aquesta mena com li vingués de gust; perquè la transgressió dels límits de la seva justa propietat no era pas determinada per les quantitats que posseïa, sinó pel deteriorament innecessari de qualsevol d'aquestes possessions.

§ 47. I així aparegué l'ús del diner, quelcom durable que els homes podien conservar sense que es deteriorés, i mitjançant el qual, per mutu consentiment, intercanviarien aquelles coses útils —si bé peribles— per a la subsistència.

[La funció del diner]

§ 48. A mesura que els diferents graus de la indústria pogueren donar propietats als homes en proporcions diverses, la invenció del diner els oferí l'oportunitat de mantenir-les i engrandir-les. Posem per cas una illa separada de tot comerç possible amb la resta del món, dins la qual no hi hagués més que un centenar de famílies, però hi hagués ovelles, cavalls, vaques i d'altres animals útils, fruites saludables i terreny suficient per a abastar de gra cent mil vegades més de gent, i on, en canvi, res no hi pogués acomplir convenientment —bé perquè fos comú, bé perquè fos efímer—la funció del diner: quin motiu podria tenir, ningú dels qui hi habiten, per engrandir les seves propietats més enllà del necessari per a satisfer copiosament les necessitats de la seva família, ja fos en allò que produïa la seva indústria o en allò que pogués bescanviar per d'altres articles de consum igualment peribles? On no hi hagi res que sigui a la vegada durador i escàs, i prou valuós per a acumular-ho, els homes no s'inclinaran pas a engrandir les seves propietats, per molt rica i lliure que sigui la terra que tenen a l'abast. Jo pregunto: quin valor tindrien per a un home deu mil o cent mil acres d'excel·lent terreny, conreat com cal i ben proveït de bestiar, al bell mig d'alguna zona de l'interior d'Amèrica, sense cap esperança de comerciar amb cap

altra part del món i poder obtenir diners de la venda dels productes? No valdria pas la pena d'encerclar-lo, aquest terreny, i veuríem com reintegrava a l'estat natural, erm i comú, tot allò que excedís la quantitat necessària per a la subsistència d'ell i de la seva família.

§ 49. Doncs bé: en un principi, tot el món era com és ara Amèrica, i més i tot, ja que enlloc no es coneixia res de semblant al diner. Però trobeu-li, a qualsevol home, alguna cosa que pugui tenir el valor i l'ús del diner, i veureu com comença ben aviat a engrandir les seves propietats.

§ 50. Però essent l'or i la plata, al costat dels aliments, de la roba i del transport, de tan poca utilitat per a la vida de l'home, tot el valor que tenen prové d'un assentiment entre els homes, si bé és el treball allò que n'estableix en bona part la mesura. És, doncs, evident que, quan els homes acceptaren l'existència de propietats desproporcionades i desiguals a la Terra, havien trobat, mitjançant un acord tàcit i voluntari, la manera que un home pogués legítimament posseir més terra que la suficient per abastar-se a si mateix i rebre, a canvi del romanent, or i plata que podria emmagatzemar sense perjudicar ningú, ja que aquests metalls no es deterioren ni es corrompen en mans del propietari. Aquest repartiment de les coses en propietats privades desiguals, els homes l'han fet practicable fora dels límits de la societat, i sense cap pacte, només a costa d'atribuir un valor a l'or i la plata i d'avenir-se tàcitament a l'ús del diner. En els governs, les lleis regulen el dret a la propietat, i la possessió de terres és determinada per constitucions positives.

§ 51. Crec, doncs, que és molt fàcil de concebre com el treball, en un principi, inicià uns títols de propietat damunt les coses comunes de la natura, i com la mesura de les nostres necessitats n'establí els límits. Així és que no podia haver-hi cap motiu de discussió sobre el dret a la propietat ni a la seva extensió. El dret i les conveniències eren indestriables, ja que un home tenia dret a posseir tot allò sobre què esmerçava el seu treball, i per tant

servir. Això bandejava tota possibilitat de controvèrsia respecte als títols de propietat i d'intromissió en els drets d'altri; era fàcil de veure quina era la porció que cada home s'adjudicava, i resultava inútil, alhora que deshonest, d'adjudicar-se'n més del que fos necessari.

Capítol VIII De l'inici de les societats polítiques

§ 95. Tots els homes són, com hem dit, lliures iguals i independents per naturalesa, i ningú no pot, doncs, ésser privat d'aquesta condició ni ésser sotmès al poder polític de ningú sense el seu propi consentiment. L'únic cas en què algú es desprèn de la seva llibertat natural és quan, acordant amb altres homes d'unir-se en comunitat, estableix els límits de la societat civil, per conuiu amb benestar, pau i seguretat, gaudir tranquil·lament de les seves propietats i protegir-se més fermament d'aquells qui no formin part d'aquesta societat. Això ho pot fer un nombre indeterminat de persones, ja que no perjudica en absolut la llibertat dels altres: aquests romanen tal com estaven, en la llibertat de l'estat de natura. Quan un nombre indeterminat de persones s'avenen a formar una comunitat o govern, passen tot seguit a constituir un sol cos polític, on la majoria és qui té el dret d'actuar i de decidir damunt la resta.

[La força de la majoria]

§ 96. Tan bon punt, doncs, uns homes han constituït, amb el consentiment de tots i de cada un, una comunitat, han convertit aquesta comunitat en un sol cos polític, amb poder per actuar com a tal, és a dir, únicament segons la voluntat i el determini de la majoria. Com que els actes d'una comunitat són fruit de l'acord entre els seus membres, un sol cos cal que es mogui en una sola direcció, és necessari que el cos polític segueixi el camí per on el du la for-